

Landskap: Småland. Upptecknat av: Folke Neij
 Härad: Tveta. Adress: Bankeryd.
 Socken: Öggestorp. Berättat av: August Pettersson
 Uppteckningsår: 1936. Född år 1851 i Svenarum.

Uppteckningen rör ÅKERBRUK V: TRÖSKNING OCH SÄDESRENSNING.

Upplýsningar om meddelaren.....	sid.	1
Tröskning.....	"	2
Sädesrensning.....	"	10

4929

August Pettersson, Öggestorps Prästegård, född
1851, f.d. rättare. Han har sedan 1857 vistats i
Öggestorps socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

ÅKERBRUK V: TRÖSKNING OCH SÄDESRENSNING.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2.

T r ö s k n i n g .

Tröskningen tog sin början före Jul, i December. Rågen och allt sammans skulle vara färdigt senast i slutet av Februari. Man "hantrask" säden, utan att några bestämda perioder för varje särskilt sädesslag iakttogos.

Tröskningsarbetet utfördes dels med gårdens folk, dels med lejda. Delvis praktiserades även arbetsbyte, särskilt på mindre gårdar. Det var männen, som tröskade. Yrkeströskare funnos. De kallades "spanntröskare". "Spanntröskare hade far: di hade var elfte tönna i ersättning, men di feck hålla se me' mat själva. Nå'ra utsocknes tröskare hade vi inte". De yrkeströskare, som funnos inom socknen, hade ersättning enligt ovan nämnda bestämmelse. Att tröska på sådana villkor kallades spanntröska.

En person, som tröskar, kallas tröskare, och en sådan av det nyssnämnda slaget spanntröskare.

"Di tröskade på lo'en. Ve hanntröskninga va' de' te å tröska otte". Ute tröskades icke. Man hade olika logar för råg och för havre. "Lo'en va' me' balka' på sidera å tjock plankebötten, trägölv te å tröska imot". Tröskning på andra ställen än logen ifrågakom icke. Att slå kärvarnas axändar mot logbalken var alltid sed före handtröskning av råg. Det kallades att äxa.

Något annat redskap att tröska med än slagan har veterligen icke brukats.

Att man låtit hästar eller kreatur tröska genom trampning, är heller icke känt, ej heller känner man till tröskvält eller tröskvagn.

Tröskredskapet kallades slaga och att tröska med sådan slagtröska eller handtröska. Skaftet på slagan kallades hannvalen, den delen, som slås mot golvet slage-

dunten och bindslet, som förenar båda, tjurra'.

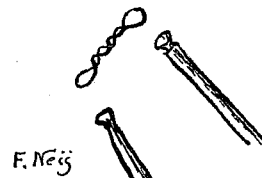
Handvalen var över en meter vanligen och gjord av björk. I övre ändan på handvalen var det "insköret runt öm, så tjurra' ble' där, de' kallade vi knappen.

Dunten va' grövre åt ytterännen. Den va' olika lång ätter karens krafter, söm använde 'en, men skaftet länger unner alla förhållan'e'. Den brukade allti' va' uttå björke, den me'". Andra modeller på slagdunt än den ovan beskrivna äro icke kända.

Slagedunten fasthölls vid hannvalen medelst ett ålskinn. Detta vreds till form av en 8 och ett par varv till. Ena öglan krängdes över "knappen" på hannvalen, den andra ned i en urtagning i smaländan av slagedunten. därefter surrades den snodda delen av ålskinnet med en skinnrem, så att öglorna nöpo åt om käpparna, dock ej alltför hårt om den rundskurna och glattgnidna ållan på hannvalen. Kring denna skulle nämligen öglan och med den

1929

slagedunten kunna vrida sig, se fig. 1.

"När vi traskotte, va' vi ute på lo'en klocka' fyra å trask å hade tie 40-nekerstrava' på beting på fyra man, se'n va' vi fri' hele da'n. Anna's började vi ve $\frac{1}{2}$ 9 - 9 före Jul å $\frac{1}{2}$ 8 - 8 ätte' Jul å se'n tidi'are, allt ätter dä började ljussna, å höll på te skömninga. Te lyse hade vi ljus, stöppta uttä vax (elle' grankå'a) å talg, te lo'aljus. Di va' stora å tjocka å sattes i e' lökta. Men de' va' inte glas i döm i mi' ba'ndom, utan hinner uttä djur. De' va' lo'alökter".

Före tröskningen sopades loggolvet rent. Den säd, som för varje omgång lades fram till tröskning, kallades ett lager, det brukade bestå av åtta neker. "En lösste öpp kärva' å to' å banna. Va' di fyra te å tröska, så va' de' ett lager på var sida me' stubben mot balka' å axena mot varannra åt metten på lo'en. Va' di bara två tröskara, så va' de' bara ett lager me' stubben mot balken". Se fig. 2 och 3.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

Fig. 2.

Vid fyrtröske.

4929

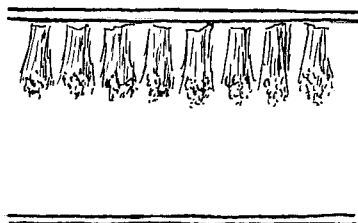
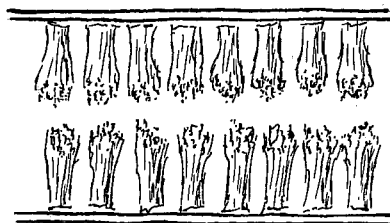
Fig. 3.

Vid tvåtröske.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

logbalkar

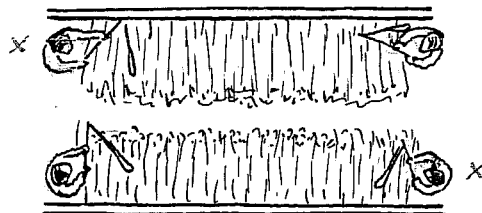
F. Neij

F. Neij

I tröskningen deltog två, tre eller fyra personer.

Det kallades resp. tröska två, tröska tre, tröska fyra,
eller substantiviskt tvåtröske, tretröske, fyrtröske.

Tröska dalska är okänt. "En började på axena å geck inåt
balken, varje nek för se. Tröskara sto' mett imot varann-
ra". Se fig. 4.

F. Neij

"Två uttå tröskara (å fig. betecknade med x) s'ulle skjuta

varje nek för se, så de' ble' ett litet mella'rum, så en va' säker på, att en hade gått över alltihopa. Då feck en stecka käppa' (handvalarna) unner å vanna hålta vann (hälften var) uttå lagret, enna' de' kunne bli' fä'di't på annra sida'. Å så börjar en på axännen igen å tröskar, tess halmen bli' tom. Se'n röstar en ut den lösa säa me' käppa' å gör kärva' uttå halmen". (Takten var det noga med. Någon gång sjöngs det vid tröskningen).

Att lagret är nog tröskat får man prova genom att gå tillbaka med slagen, inifrån ut till balken och retur, kärve efter kärve. "Ovana tröskare feck prova me' hänner'a, öm de' fanns kvar i axena".

När det var färdigtröskat, skakade man, som nämnt, halmen på handvalarna. Så bands det av halmen kärvar med två band om. Det togs åtta neker till varje kärve. Kärvarna lades i stack på lo'rännet. Någon gång också under bar himmel. Den gjordes toppsmal och vid i botten. Endast

råghalmen bands till kärvar.

"På min fösste ti' resslades drösen å la'es i en ännu uttå lo'en, å se'n kastades den me' skovel mot vinden, så ble' agna' ätter. Den bästa (stri'a) sä'a kom mot lo'abalken, se'n ättersä'a, så agna'.

Ve resslinga satte en en stake i ett höl i lo'abalken å mot bröstet, å resslat feck åka fram å tebaka på staken. Men de' va' kvällarbete, de' feck vi allri' ta' da'n te. Rågressel va' halvannan aln, havvraressel lite' större. Ressel fanns de' di söm gjo'de uttå klövet vide. De' urresslade ble' te kreatursfoder.

Drösen tröskades inte."

Takhalm måste alltid slagtröskas. "Han bli' mer sönnertroskad på tröskevark".

Tröskverk började komma i bruk omkring 1858 - 59 här i orten. "Den fösste so'tten va' slagtröskevark å kö'des me' ett elle' två par oxa'. Längre fram kom steft-

vark. Slagtröskevark, de' va' me' ett hjul, växelhjul, utanför å så ett hjul me' plåtbeslanna slåer inuti e' trumma. Banna skars å me' en kniv, å sä'a breddes isär, så de' köm ner lagöm i trumma!". Tröskverk att dra för hand funnos också, på smågårdar. Vattendrivna av samma konstruktion också, där det var tillgång på vatten.

"Hos öss va' de' eget tröskevark, anna's hände de', att di hade (hannvark) i bolag. Nå'ra söm for ikring me' tröskevark, va' de' inte. Ve ett slagtröskevark s'ulle de' va' 1 te å mata, 1 te å skära sönnner nekera, en te ta' unna' halmen, 2 te å rösta (skaka) me' trätjuger. Smågå'da gjo'de arbetsbyte för tröskninga iblann, anna's va' de' me' eget å lejt fölck.

Tie trava' före Jul, tölv trava' i Februari för fyra mans hanntröskning, de' va' betinget. Slagtröskevark, de' ble' inte hela daga' utan bara bete'. Tjuge, tretti trava' på en tre, fyra timma'".

S ä d e s r e n s n i n g .

Säden fick ej ligga i dråse utan skulle rensas "mäsamma".

Sädesrensningen försiggick för hand med kastskovel. Kastskoveln var "uttå björk, hemmagjo'de', så tunn å lätt söm möjli't". Själva skoveln var i nutida mått ungefär 25 c/m och skaftet 10 c/m, alltså i sin helhet omkring 35 c/m. Den kallades kastskovel, se fig. 5.

Kastskovel.

F. N. G.

Kastningen skedde på loggolvet. "En satt på en pall ve drösen. De' va' långa kast, mer än halve lo'en, en sju, åtta meter. Draget feck en reguleras me' di dörre', söm va' på lo'en. En kastade allti' mot vinden, inte ta' fullt, å så kasta, så de' to' lo'avägga".

Det blev tre sorters säd vid kastningen:

"stri'sä', ättersä' å slösä' (med ogräsfrö)".

Stridsäden användes till brödsäd och till försäljning, eftersäden maldes och användes till kreatursfoder, särskilt svinfoder, och slösäden "te svina" (kokades).

För att få lämpligt utsäde tog man av stridsäden och kastade ännu en gång, och fick på så sätt ut den stridaste säden.

"Dröftetråget" var ett urholkat tråg av trä i ett stycke och användes bl.a. för säd, som skulle förbrukas inne ("te kafferåg"). Denna skakades (dröftades), så att damm o.d. gick bort.

"Sälla" säden måste man göra för att rensa bort ogräsfrö, som ibland kunde vara nästan lika stort och tungt som säden. "Vi hade runda, flätade såll uttå fin trä'. Olika grovleka' ätter ändamål". Även såll av trä, finare än risslen. Såll i stötramar begagnade man också.

1929

Primitiva fläktar synas vara okända här.

Fläktmaskiner började komma i användning i slutet av 1850-talet. "De' va' me' en rulle inuti me' hela vinga' på, som blåsste, när en dro'. Den stri'a sä'a for på de' ena hållet å den dåli'a på de' annra".

Den rensade säden förvarades i skilda bingar på loftet över visthusbodarna. Dessa bodar lågo på gårdsplanen, nära manbyggningen. De olika sädesslagen breddes ut på golvet var för sig, ibland i avbalkade bingar.

Agnarna och de ursållade fröna använde man, blandade med hackelse och vatten, till kreatursfoder.

Spannmålen mättes i kappar, halvspann och tunnor. 1 tunna var 4 halvspann, 1 halvspann 8 kappar.

När säden var bra, skulle det bli en halvspann råg efter traven, annars 5 kappar, 6 kappar o.s.v. "Feck di sjätte ko'net (sex tönner ätter e'), feck de' ju duga.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12.

4929

De' mättes allti' å på lo'en, hur många tönner
de' ble' ätte' tröskninga å skrevs öpp, enna' de' geck
te fö'varingsstället".

Någon särskild traktering efter tröskningen lär
inte ha beståtts.

Den enda tillstymmelsen till festlighet efter
tröskningen tycks ha varit lite' lekar "på lo'en".

F. Neij

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13.